

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

Л.І.Прохоренко
Схвалено Вченою радою Інституту
(протокол № 10 від «15» грудня 2022 р.)

Спеціальність	053 Психологія, 016 Спеціальна освіта
Освітня програма	Спеціальна психологія, Спеціальна педагогіка
Ступінь	Доктор філософії
Шифр дисципліни	ВД 5
Назва дисципліни	Практикум зі шрифту Брайля
Навчальний рік	2022-2023
Кількість кредитів ЄКТС (годин)	1 кредит (30 годин)
Статус	Вибіркова дисципліна

Короткий опис дисципліни

Курс спрямований на формування знань, умінь, навичок з практикуму шрифту Брайля, які можуть допомогти майбутнім викладачам вищої школи та науковцям розробляти ефективні технології, методики викладання, результативно використовувати особливості сприймання незрячими, розвивати індивідуальні особливості особистості здобувачів, грамотно спілкуватись, пізнавати себе, бути самоефективним тощо.

Викладачі	Костенко Тетяна Миколаївна
Контакти	Тел +380984476655 Email tanya_t.k@ukr.net

Робоча програма навчальної дисципліни
ВД5 Практикум зі шрифту Брайля

Час для консультацій Понеділок та четвер, 14:00-15:00

Мета курсу -

Ознайомити з специфічними особливостями читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля; психологічними механізмами розвитку дотикового сприймання, формування цілісного образу брайлівських знаків; методичними засадами навчання рельєфно-крапковому читанню та письму.

Завдання курсу

1. Ознайомлення психологічними механізмами розвитку дотикового сприймання.
2. Вивчення специфічних особливостей читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля.
3. Розуміння особливостей читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля.
4. Використання шрифту Брайля на практиці.

Загальні компетентності

- ЗК1 Знати існуючі шрифти для читання та письма незрячих, їх переваги та недоліки.
- ЗК2 Знати систему утворення букв, цифр, знаків з рельєфних крапок – шрифт Брайля.
- ЗК3 Знати методи розвитку дотикового сприймання та підготовки руки до письма при глибоких порушеннях зору.
- ЗК4 Знати методику навчання рельєфному письму.
- ЗК5 Знати методику навчання читання рельєфно-крапкового шрифту.

Спеціальні (фахові) компетентності

- СК1 Вміти доводити інформацію про існуючі шрифти для читання та письма незрячих учням, їх батькам, дорослим, які втратили зір, пояснювати недоліки цих шрифтів та доводити переваги навчання шрифтом Брайля.
- СК2 Вміти добирати відповідне обладнання, дидактичний матеріал із урахуванням особливостей осіб з глибокими порушеннями зору.
- СК3 Вміти утворювати рельєфні знаки самостійно.
- СК4 Вміти проводити корекційні заняття з розвитку дотикового сприймання та підготовки руки до письма.

Програмні результати навчання

- ПРН1 Формувати системний науковий світогляд, володіти сучасними теоріями і концепціями зі шрифту Брайля.
- ПРН2 Організовувати та проводити оригінальні наукові дослідження з практикума зі шрифту Брайля на відповідному фаховому рівні, досягати наукових результатів, що створюють нові знання для розв'язання актуальних проблем теорії та практики спеціальної психології.
- ПРН3 Демонструвати навички самостійного виконання наукового дослідження, критичного мислення, відкритості до нових знань, оцінювати результати автономної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток.

ПРН4 Ініціювати, розробляти та реалізовувати проекти з практикуму з шрифту Брайля, управляти ними та здійснювати пошук партнерів для їх реалізації.

ПРН5 Застосовувати педагогічні методи організації навчального процесу, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність освітнього процесу.

ПРН6 Демонструвати навички наукової комунікації в сфері спеціальної психології, міжнародного співробітництва, представляти широкій науковій спільноті та громадськості в освітній сфері державною та іноземними мовами в усній та письмовій формі результати наукових здобутків з практикуму зі шрифту Брайля.

ПРН7 Здійснювати критичний аналіз, узагальнювати результати наукових досліджень з практикуму зі шрифту Брайля, формулювати та обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо розвитку концептуальних і методологічних знань в спеціальній освіті.

ПРН8 Демонструвати вміння вибудовувати стратегію і тактику професійного зростання науково-педагогічного працівника; ефективно формувати комунікативну стратегію у професійному середовищі; відповідати за результати професійної діяльності.

ПРН9 Обирати та використовувати загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень з практикуму зі шрифту Брайля, зокрема з використанням сучасних методів та технологій обробки інформації.

ПРН10 Здійснювати апробацію та впровадження результатів власних досліджень з практикуму зі шрифту Брайля.

ПРН11 Діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності в процесі проведення наукових досліджень, оприлюднення результатів та їх впровадження.

ПРН12 Застосовувати навички планувати та управляти часом підготовки дисертаційного дослідження, формулювати мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, формувати структуру і розробляти план дослідження, використовувати методи дослідження, адекватні досліджуваним процесам і явищам, створювати обґрунтовані та достовірні нові знання через оригінальні дослідження, якість яких відповідає вимогам сучасного розвитку наукових досліджень на міжнародному рівні.

ПРН13 Застосовувати загальні статистичні методи з практикуму зі шрифту Брайля.

ПРН14 Формувати розуміння основних теорій спеціальної психології зростання та розвитку, генезису наукової думки у сфері управління змінами; проведення критичного аналізу змін у стані суб'єкта освітньої діяльності; вміння генерувати, обирати та обґрунтовувати шляхи його розвитку.

ПРН15 Уміти використовувати в освітній діяльності сучасні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології, які сприяють ефективній комунікації в освітньому середовищі, прогресу у досягненні результатів навчання здобувачами вищої освіти та підвищенню якості освітньої діяльності в цілому.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	с	залік	екзамен		л	п	с	залік	екзамен
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модулі												
Модуль 1. Роль і значення писемності для незрячих осіб												
Тема 1. Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих		1	2** 2*	3				1	2** 2*	3		
Тема 2. Основні принципи формування рельєфно-крапкового шрифту Брайля		1	2** 2*	3				1	2** 2*	3		
Разом за змістовим модулем 1	12** 12*	2	4** 4*	6				12** 12*	2	4** 4*	6	
Модуль 2. Система навчання рельєфно-крапкового шрифту												
Тема3. Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка		1	2** 2*	2** 2*				1	2** 2*	2** 2*		
Тема 4.Методика розвитку дотикового сприймання		1	2** 2*	2** 2*				1	2** 2*	2** 2*		
Тема5. Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля		1	2** 2*	3** 3*				1	2** 2*	3** 3*		
Разом за змістовим модулем 2	16** 16*	3	6** 6*	7** 7*				16** 16*	3	6** 6*	7** 7*	
ІНДЗ			-	-						-	-	
Усього годин	30	5	10* 10* *	15* 15* *	2			30	5	10* 10* *	15* 15* *	2

Примітка: * для спеціальності «016 Спеціальна освіта»,
** для спеціальності «053 Психологія»

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих	1* 1**
2	Основні принципи формування рельєфно-крапкового шрифту Брайля	1* 1**
3	Методика розвитку дотикового сприймання	1* 1**
4	Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля	1* 1**

Примітка: * для спеціальності «016 Спеціальна освіта»,
** для спеціальності «053 Психологія»

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих	2* 2**
2	Основні принципи формування рельєфно-крапкового шрифту Брайля	2* 2**
3	Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка	2* 2**

Примітка: * для спеціальності «016 Спеціальна освіта»,
** для спеціальності «053 Психологія»

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 05соціальні та поведінкові науки 01 Освіта	за вибором	
Модулів – 1	Напрямок підготовки 016 Спеціальна освіта, 053 Психологія		
Змістових модулів – 2	Спеціальність: 053 Психологія 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки	
Індивідуальне науково-дослідне завдання -		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 30		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 15* / 15**		2-й	2-й
		Лекції	
		5 год.	5 год.
		Практичні, семінарські	
		15 год.* / 15 год.**	15 год.* / 15 год.**
		Вид контролю:	
		залік	залік

Робоча програма навчальної дисципліни
ВД5 Практикум зі шрифту Брайля

самостійної роботи здобувача – 15* / 15**			
--	--	--	--

* 053 Психологія

** 016 Спеціальна освіта

		Індивідуальні завдання та підсумковий контроль	
Тема 1.	Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих.		
1.	Історія створення шрифтів для писемності незрячих.		
2.	Латинські лінійно-рельєфні та голчасті шрифти.		
3.	Рунічні лінійно-рельєфні шрифти.		
4.	Рельєфно-крапкові шрифти.		
5.	Модифікації шрифту Л. Брайля.		
Тема 2.	Основні принципи формування рельєфно-крапкового шрифту Брайля.		
1.	Історія створення шрифту Брайля.		
2.	Принципи формування скоропису.		
3.	Лінгвістичні принципи скоропису шрифту Брайля.		
4.	Правила скорочення запису рельєфно-крапковим шрифтом.		
5.	Особливості англійського та німецького рельєфно-крапкового шрифту.		
Тема 3.	Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка.		
1.	Механізми та специфіка дотикового читання рельєфно-крапкового шрифту.		
2.	Специфіка дотикового читання незрячих.		
3.	Особливості дотикових розрізень рельєфно-крапкових букв.		
4.	Методики проведення занять з читання та письма.		
5.	Труднощі при письмі та читанні шрифтом Брайля, стратегії подолання.		
Тема 4.	Методика розвитку дотикового сприймання.		
1.	Підготовка рук до дотикового сприймання.		
2.	Мануальне ознайомлення з формою предметів.		
3.	Формування просторових уявлень.		
4.	Особливості читання рельєфних зображень.		
5.	Активізація дотику.		
Тема 5.	Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля.		
1.	Специфіка навчання шрифту Л. Брайля.		
2.	Спеціальні адаптивні технології.		
3.	Реабілітаційний супровід та методика роботи з різною віковою категорією незрячих.		
4.	Брайлівські пристрої.		

Підсумковий контроль

1. Залік (тестування, підготовка лекції відповідно до вимог до її змісту та читання)

Методи контролю	
Вид роботи	
1. Виконати тестові завдання.	
2. Прочитати текст.	
3. Написати під диктовку текст.	
4. Виконати тестові завдання.	
5. Підсумковий контроль – залік.	

Розподіл балів, які отримує здобувач доктора філософії

Приклад для заліку					
Поточне тестування та самостійна робота					
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Сума
T1	T2	T3	T4	T5	100
0-20	0-20	0-20	0-20	0-20	

T1, T2 ... T5 – теми змістових модулів.

Приклад для екзамену					
Поточне тестування та самостійна робота					
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Підсумковий тест (екзамен)
T1	T2	T3	T4	T5	100
0-20	0-20	0-20	0-20	0-20	

T1, T2 ... T5 – теми змістових модулів.

Оцінювання навчальних досягнень	
Вид роботи	%
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	20
Індивідуальне завдання 1	15
Індивідуальне завдання 2	15
Підсумковий контроль (тест/іспит)	30
Всього	100

Шкали оцінювання	
------------------	--

Бальна	ECTS	Національна	Заліків
90-100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
51-63	E		
35-50	FX	Незадовільно - з можливістю повторного виконання завдань	Не зараховано - з можливістю повторного виконання завдань
0-34	F	Незадовільно - з повторним вивченням дисципліни	Не зараховано - з повторним вивченням дисципліни

Додаткові бали	
Вид роботи та вимоги	Бал за стобальною шкалою
1. Підготовка наукової статті на довільну тематику (за вибором аспіранта).	50
2. Розробка системи занять з підготовки до дотикового читання рельєфнокрапкового шрифту.	20
3. Розробка системи занять з підготовки рук до сприймання брайлівського шрифту.	15

Основна (обов'язкова) література

1. Синьова Є.П. Рельєфно-крапкове письмо сліпих. Шрифт Л. Брайля : навч. посіб. / Є.П. Синьова, Ю.О. Войтюк. – К., 2003. – 108 с.
2. Федорець П.С. Технічні засоби в реабілітації інвалідів по зору : навч. посіб / П.С. Федорець. – К., 2006. – 76 с.

Додаткова література та інші джерела інформації

1. Роль кожного анализатора в трудовой деятельности незрячих / Е.С. Либман, В.М. Вербельская, Н.К. Дерябина и др. – М., 1984.
2. Сверлов В.С. Тифлотехника / В. С. Сверлов. – М., 1960.
3. Синьова Є.П. Особливості розвитку та виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія / Є.П. Синьова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 442 с.
4. Синьова Є.П. Тифлопсихологія : навч. посіб. / Є.П. Синьова. – К. : ВО УФЦ – БФ «Візаві», 2002. – 296 с.
5. Скороходова О.И. Как я воспринимаю, представляю и понимаю окружающий мир / О.И. Скороходова. – М. : Педагогика, 1972. – 448 с.
6. Слепой ребенок в семье : кн. для родителей / Науч.-исслед. ин-т дефектологии АПН СССР ; под ред. Л.И. Солнцевой. – М., 1989. – 57 с.

7. Солнцева Л.И. Развитие компенсаторных процессов у детей дошкольного возраста / Л.И. Солнцева. – М., 1980.
8. Солнцева Л.И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста / Л.И. Солнцева ; Науч.-исслед. ин-т дефектологии. Акад. пед. наук СССР. – М. : Педагогика, 1980. – 192 с.
9. Солнцева Л.И. Советы родителям по воспитанию слепых детей раннего возраста / Л.И. Солнцева, С.М. Хорош. – М. : ВОС, 2003. – 160 с.
10. Солнцева Л.И. Тифлопсихология детства / Л.И. Солнцева. – М. : Полиграф сервис, 2000. – 250 с.

Інформаційні ресурси

Історія розвитку писемності сліпих [http://fate-yahoo.narod.ru /articles/sinevashrift.html](http://fate-yahoo.narod.ru/articles/sinevashrift.html)
Взято с сайта <http://library.rehab.org.ua/>

Методи навчання

Методи лекційного викладання: лекція, дискурсивне пояснення, проблемний метод, ілюстрації, мультимедійні презентації.

Методи практичних занять: відповіді на теоретичні питання, дискусія, пошук, розробка, моделювання професійних ситуацій, опис конкретної професійної ситуації, аналіз конкретної професійної ситуації, оцінювання вчасного рішення та ін.

Методи самостійної роботи: опрацювання матеріалу лекцій, посібників, бібліографічний пошук, робота в Інтернет-мережі, вивчення й аналіз нормативно-правових актів, підготовка до практичних занять, до виконання тестів, до модульного контролю.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

1. Прилад для письма шрифтом Брайля, грифелі різної модифікації.
2. Брайлівська колодка.
3. Шестикрапка.
4. Прилад Школяр.
5. Наочний та роздатковий матеріал для розвитку дотику.
6. Обладнання для розвитку сили м'язів руки.
7. Трафарети для написання скорописом.
8. Програмне забезпечення вивчення дисципліни: Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять. Інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи. Інструктивно-методичні матеріали виконання ІНДЗ. Тести. Критерії оцінювання окремих видів навчальної роботи з курсу.

Поведінка на курсі

Здобувачі зобов'язані під час вивчення курсу:

- Не пропускати лекційних, практичних та семінарських занять;
- Вчасно виходити на електронний зв'язок через відповідні програми (додатки у електронних девайсах);
- Дотримуватись регламенту, який окреслює на початку курсу викладач (не заважати проводити заняття; поважати особистість викладача та його досвід, бути коректними, інтелігентними, але активним під час занять та виконувати індивідуальні/домашні заняття з дисципліни)

Під час контролю знань здобувачі зобов'язані:

- Готуватися до практичних, семінарських занять;
- Виконувати індивідуальні та творчі завдання;
- Бути підготовленими, відповідно до завдань та вимог курсу;
- Виконувати вимоги викладача щодо підготовки до контролю знань;
- Розраховувати на власні знання, не шукаючи інші джерела інформації, які допоможуть відповісти на запитання, скласти тест (залік, іспит), тобто не використовувати девайси для пошуку інформацію через мережу інтернет, не готувати допоміжні підказки у паперовому вигляді тощо.

Інформація про викладачів

Костенко Тетяна Миколаївна, кандидат психологічних наук, звідуюча відділом освіти дітей з порушеннями зору Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-4976-1236>

Researcher ID: [O-7828-2016](https://orcid.org/0000-0002-4976-1236)

Основні публікації з тематики дисципліни

Статті в Scopus та Web of Science

1. Kostenko T. (у співав.) Influence of the Amount of Students' Motor Activity on their Health Status and Psychophysical Readiness for Future Life/Acta Balneologica in March, 2022, TOM LXIV NUMBER 2 (168),150-155. DOI: 10.36740/ABAL202202109 (*Web of Science*)
<https://actabalneologica.eu/wpontent/uploads/library/ActaBelneol2022i2.pdf>

Статті у наукових фахових виданнях України, які включені у міжнародні наукометричні бази

1. Костенко Т.М. Theoretical and methodological aspects of the organization of fine art activity of primary school children with visual impairments. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2016. Вип. 11. С. 91-96.
2. Костенко Т., Гошовський В. Тифлоприлади в освітньому процесі: роль, функції, забезпечення. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2018. Вип. 14. С. 91-95.
3. Костенко Т.М. Організаційно-методичні засади дистанційного навчання дітей з порушеннями зору. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2020. Вип. 16. С. 192-208.

Зворотній зв'язок

Костенко Тетяна Миколаївна
Моб. тел. 0984476655 (viber, telegram)
tanya_t.k@ukr.net

Затверджено

Протокол № ____ від ____ / ____ / ____ р.

Укладач _____ (_____)

Завідувач відділу _____ (_____)